

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

17 päivänä marraskuuta 2011 *

Asiassa C-327/10,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Ok-resní soud v Chebu (Tšekki) on esittänyt 1.6.2010 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 5.7.2010, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Hypoteční banka a.s.

vastaan

Udo Mike Lindner,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit M. Safjan (esittelevä tuomari), A. Borg Barthet, J.-J. Kasel ja M. Berger,

* Oikeudenkäyntikieli: tšekki.

julkisasiamies: V. Trstenjak,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc-Sławiczek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.5.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Hypoteční banka a.s., edustajanaan advokát J. Hrouzek,
- Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek ja J. Vlácil,
- Tanskan hallitus, asiamiehenään C. Vang,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja B. Beaupère-Manokha,
- Unkarin hallitus, asiamiehinään M. Z. Fehér, K. Szijjártó ja K. Molnár,
- Alankomaiden hallitus, asiamiehenään C. Wissels,

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. Šimerdová ja A.-M. Rouchaud-Joët,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.9.2011 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 81 artiklan ja tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 16 artiklan 2 kohdan, 17 artiklan 3 kohdan ja 24 artiklan sekä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) 6 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Hypoteční banka a.s. (jäljempänä Hypoteční banka) ja Udo Mike Lindner, jonka nykyinen osoite on tuntematon, ja jossa Hypoteční banka vaatii Lindneriä maksamaan noin 4,4 miljoonaa Tšekin korunaa (CZK), joka vastaa ensin mainitun jälkimmäiselle myöntämän kiinteistöluoton maksamatta olevaa määrää.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin säännöstö

Asetus N:o 44/2001

- 3 Asetuksen N:o 44/2001 toisessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Eräät tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomioiden tunnustamista koskevien kansallisten sääntöjen väliset erot vaikeuttavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa. Säännökset, joiden avulla voidaan yhdenmukaistaa tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt ja yksinkertaistaa muodollisuudet, jotta niissä jäsenvaltioissa annetut tuomiot, joita tämä asetus sitoo, tunnustetaan ja pannaan täytäntöön nopeasti ja yksinkertaisin menettelyin, ovat välttämättömiä.”

- 4 Asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.

2. Henkilöön, joka ei ole sen jäsenvaltion kansalainen, missä hänen kotipaikkansa on, sovelletaan samoja tuomioistuimen toimivaltaa koskevia säännöksiä ja määräyksiä kuin tuon valtion omiin kansalaisiin.”

5 Asetuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla.

2. Liitteessä I mainittuja kansallisia toimivaltasäännöksiä ei voida soveltaa tällaista henkilöä vastaan.”

6 Asetuksen 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos vastaajan kotipaikka ei ole jäsenvaltiossa, kunkin jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta määräytyy kyseisen jäsenvaltion lain mukaisesti, jollei 22 ja 23 artiklan säännöksistä muuta johdu.

2. Tällaista vastaajaa vastaan voi kansalaisuudestaan riippumatta jokainen, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, samalla tavoin kuin tuon valtion omat kansalaiset, vedota siinä jäsenvaltiossa voimassa oleviin tuomioistuimen toimivaltaa koskeviin säännöksiin sekä erityisesti liitteessä I mainittuihin säännöksiin.”

7 Asetuksen N:o 44/2001 15–17 artikla sisältyvät II luvun 4 jaksoon, jonka otsikko on ”Toimivalta kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa”.

8 Asetuksen 16 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Toinen sopimuspuoli voi nostaa kanteen kuluttajaa vastaan ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä kuluttajan kotipaikka on.”

9 Asetuksen 17 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän jakson säännöksistä voidaan sopimuksin poiketa ainoastaan, jos:

--

3) kuluttajan ja hänen sopimuskumppaninsa kotipaikka tai asuinpaikka oli sopimusta tehtäessä samassa jäsenvaltiossa ja sopimuksessa on sovittu, että tuon jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia, jollei sellainen sopimus ole tuon jäsenvaltion lain mukaan kielletty.”

10 Asetuksen N:o 44/2001 24 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Sen toimivallan lisäksi, joka jäsenvaltion tuomioistuimella on tämän asetuksen muiden säännösten nojalla, tuomioistuin on toimivaltainen, jos vastaaja vastaa kyseisessä tuomioistuimessa. Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos vastaaja on vastannut kiistääkseen toimivallan tai jos toinen tuomioistuin 22 artiklan mukaan on yksinomaaisesti toimivaltainen.”

- 11 Asetuksen II lukuun sisältyvän 8 jakson otsikko on ”Tuomioistuimen toimivallan ja menettelyn edellytysten tutkiminen”, ja se sisältää 26 artiklan, jonka 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos jäsenvaltiossa nostetaan kanne sellaista vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka on toisessa jäsenvaltiossa, ja jos vastaaja ei vastaa, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei se ole toimivaltainen tämän asetuksen säännösten mukaan.

2. Tuomioistuimen on keskeytettävä asian käsittely, kunnes on selvitetty, että vastaajalla on ollut mahdollisuus saada haastehakemus tai muu vastaava asiakirja niin hyvissä ajoin, että hän on voinut valmistautua vastaamaan asiassa tai että kaikkiin tätä varten tarpeellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty.”

- 12 Asetuksen III luku, jonka otsikko on ”Tunnustaminen ja täytäntöönpano”, sisältää 34 artiklan, jonka 2 alakohdassa säädetään, ettei tuomiota tunnusteta, jos ”tuomio on annettu pois jäänyttä vastaajaa vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi vastaajalle niin hyvissä ajoin ja siten, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos vastaaja ei ole hakenut tuomioon muutosta, vaikka olisi voinut niin tehdä”.

- 13 Asetuksen N:o 44/2001 59 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Ratkaistessaan, onko asianosaisen kotipaikka jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimessa asia on vireillä, on tuomioistuimen sovellettava kansallista lakiaan.

2. Jos asianosaisen kotipaikka ei ole jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimessa asia on vireillä, tuomioistuimen on ratkaistessaan, onko asianosaisen kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa, sovellettava tuon jäsenvaltion lakia.”

Direktiivi 93/13

14 Direktiivin 93/13 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin tarkoituksena on lähentää elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.

15 Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

Kansallinen säännöstö

16 Oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annetun Tšekin lain (jäljempänä oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annettu laki) 29 §:n 3 momentissa, sellaisena kuin se oli voimassa 30.6.2009, säädetään, että jos muita toimenpiteitä ei toteuteta, jaoston puheenjohtaja

voi nimittää edunvalvojan asianosaiselle, jonka kotipaikka on tuntematon, jolle ei ole voitu toimittaa tiedoksiantoa ulkomailla tiedossa olevaan osoitteeseen, joka on henkisesti sairas tai muiden terveydellisten syiden vuoksi muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön osallistumaan oikeudenkäyntiin tai joka ei kykene ilmaisemaan itseään ymmärrettävästi.

- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Ústavní soud (perustuslakituomioistuin) on esittänyt sellaisen vastaajan, jonka kotipaikka on tuntematon, edunvalvojan roolista seuraavaa:

”Edunvalvojan tehtävä otettiin käyttöön, jotta poissa olevan asianosaisen etuja puolustettaisiin ratkaisun antamiseen saakka samalla tavoin kuin jos sopimuksen perusteella toimiva asiamies hoitaisi tällaisen tehtävän. Jos oikeudenkäynnin asianosainen on valinnut itse edustajansa, kyseinen asianosainen on itse vastuussa valinnastaan ja hänen konkreettisista toimenpiteistään oikeudenkäynnissä. Jos kuitenkin tuomioistuin nimittää edunvalvojan oikeudenkäynnin asianosaisen edustajaksi, sen vastuulla on varmistaa, että edunvalvoja puolustaa kyseisen asianosaisen oikeuksia ja perusteluita etuja. Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävistään, jos se toteaa, että tämä ei joko todellisuudessa hoida tehtäväänsä oikeudenkäynnissä lainkaan – tai hoitaa sitä täysin epätydyttävällä tavalla.”

- 18 Oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annetun lain 89 a §:n ensimmäisen virkkeen, sellaisena kuin se oli voimassa pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, mukaan liike-toimintaan liittyvän riita-asian asianosaiset voivat sopia kirjallisesti siitä, että jokin toinen alimman oikeusasteen tuomioistuin on alueellisesti toimivaltainen, ellei laissa ole säädetty jonkin tuomioistuimen yksinomaisesta toimivallasta.

- 19 Saman lain 173 §:n 1 momentin mukaan maksamismääräys on annettava vastaajalle tiedoksi henkilökohtaisesti, eivätkä muunlaiset tiedoksiantotavat ole sallittuja.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 20 Hypoteční banka, joka on Tšekin oikeuden mukaan perustettu yhtiö, jonka kotipaikka on Prahassa (Tšekki), vaatii ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa 16.9.2008 nostamassaan kanteessa Lindnerin, joka on Saksan kansalainen, velvoittamista maksamaan sille 4383584,60 CZK:n suuruisen summan viivästyskorkoineen maksamatta jäänyttä kiinnitysluottoa, joka myönnettiin viimeksi mainitulle osapuolten välisen, 19.8.2005 päivätyn sopimuksen (jäljempänä sopimus) mukaisesti.
- 21 Sopimuksen VIII artiklan 8 kohdassa Hypoteční banka ja Lindner sopivat oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annetun lain 89 a §:ään viitaten, että ”kaikissa tähän sopimukseen perustuvissa riidoissa toimivaltainen tuomioistuin on pankkiin nähden yleisesti toimivaltainen tuomioistuin, joka määritetään pankin kotipaikan mukaisesti, sellaisena kuin se on kirjattuna kaupparekisteriin kanteen nostamishetkellä”.
- 22 Ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee, että sopimusta tehtäessä Lindnerin oletettiin asuvan Mariánské Lázněssa (Tšekki) eli että hänen kotipaikkansa oli yli 150 kilometrin päässä Prahasta, jossa sijaitsi osapuolten nimeämä ”pankkiin nähden yleisesti toimivaltainen tuomioistuin”.
- 23 Hypoteční banka kertoo nostaneensa kanteen kuitenkin ”vastaajaan nähden yleisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa” eikä ”pankkiin nähden yleisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa”, koska se ei kanteen nostamishetkellä voinut itsestään riippumattomien seikkojen vuoksi esittää tuomioistuimelle sopimuksen alkuperäiskappaletta ja täyttää näin lakisääteistä edellytystä kanteen nostamiselle pankkiin nähden yleisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hyväksyi kanteen 16.10.2008 antamallaan maksamismääräyksellä, jossa vastaaja velvoitettiin yhtäältä maksamaan kantajalle tämän vaatima määrä viivästyskorkoineen ja toisaalta korvaamaan menettelyn

oikeudenkäyntikulut. Koska maksamismääräystä ei kuitenkaan voitu antaa henkilökohtaisesti tiedoksi vastaajalle oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annetun lain 173 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla, kyseinen tuomioistuin kumosi sen 8.9.2009 antamallaan määräyksellä.

25 Koska vastaaja ei asunut missään ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tiedossa olleista osoitteista eikä tämä kyennyt määrittämään hänelle mitään muutaakaan asuinpaikkaa Tšekin alueella, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin sovelsi oikeudenkäynnistä siviiliasioissa annetun lain 29 §:n 3 momenttia ja nimesi 3.6.2009 tekemällään päätöksellä edunvalvojan vastaajalle, jota pidettiin henkilönä, jonka kotipaikka oli tuntematon.

26 Edunvalvoja vastusti 26.10.2009 päivätyssä muistiossa, joka oli ensimmäinen hänen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevassa oikeudenkäynnissä esittämistään oikeudenkäyntiasiakirjoista, asiasisällöltään Hypoteční bankan vaatimuksia korkojen osalta.

27 Tässä tilanteessa Okresní soud v Chebu päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Jos yksi oikeudenkäynnin asianosaisista on jonkin muun kuin sen valtion kansalainen, jossa oikeudenkäynti pidetään, onko tämä seikka peruste katsoa, että kyseessä on SEUT 81 artiklassa (aiemmin EY 65 artiklassa) tarkoitettu rajat ylittävä vaikutus, joka on yksi [asetuksen N:o 44/2001] soveltamisen edellytyksistä?

2) Estääkö [asetus N:o 44/2001] sellaisten kansallisten oikeussääntöjen soveltamisen, joissa sallitaan oikeudenkäyntimenettely sellaisia henkilöitä vastaan, joiden osoite on tuntematon?

- 3) Jos toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, voiko se, että tuomioistuimen vastaajalle nimeämä edunvalvoja vastaa oikeudenkäynnissä, itsessään merkitä sitä, että vastaaja hyväksyy asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivallan [asetuksen N:o 44/2001] 24 artiklassa tarkoitetulla tavalla, vaikka riidan kohteena on kuluttajasopimukseen perustuva vaatimus eivätkä Tšekin tasavallan tuomioistuimet olisi [kyseisen] asetuksen 16 artiklan 2 kohdan nojalla toimivaltaisia ratkaisemaan asiaa?

- 4) Voidaanko tietyn tuomioistuimen alueellisesta toimivallasta tehdyn sopimuksen katsoa tekevän valitusta tuomioistuimesta kansainvälisesti toimivaltaisen [asetuksen N:o 44/2001] 17 artiklan 3 alakohdassa tarkoitetulla tavalla, ja jos näin on, pätee否 tämä myös, jos toimivaltaa koskeva sopimus on pätemätön sillä perusteella, että se on ristiriidassa kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohdan kanssa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- ²⁸ Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko asetusta N:o 44/2001 tulkittava siten, että siinä esitettyjen toimivaltasääntöjen soveltamisedellytykset täyttyvät, jos yksi oikeudenkäynnin asianosaisista on jonkin muun kuin sen jäsenvaltion kansalainen, jossa kyseinen oikeudenkäynti pidetään.

- 29 Tästä on heti alkuun täsmennettävä, että aivan samoin kuin silloin, kun on kyse tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdystä yleissopimuksesta (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna peräkkäisillä yleissopimuksilla uusien jäsenvaltioiden liittyessä kyseeseen yleissopimukseen (jäljempänä Brysselin yleissopimus), josta esitetyt tulkinnat pätevät myös asetukseen N:o 44/2001, jos näiden unionin sääntelytoimien määräysten ja säännösten voidaan katsoa vastaavan toisiaan (asia C-189/08, Zuid-Chemie, tuomio 16.7.2009, Kok., s. I-6917, 18 kohta), myös asetuksen N:o 44/2001 toimivaltasäännösten soveltaminen edellyttää, että asia ei ole pelkästään jäsenvaltion sisäinen.
- 30 Kuten oikeuskäytännössä on jo todettu Brysselin yleissopimuksesta, oikeussuhteen kansainvälinen luonne voi johtua siitä, että oikeudenkäynnissä on kyse tilanteesta, joka herättää kysymyksiä tuomioistuinten kansainvälisen toimivallan määrittelystä (asia C-281/02, Owusu, tuomio 1.3.2005, Kok., s. I-1383, 26 kohta).
- 31 Pitää paikkansa, että oikeudenkäynnin jonkun asianosaisen toisen valtion kansalaisuutta ei oteta huomioon asetuksessa N:o 44/2001 säädetyissä toimivaltasäännöissä. Kuten julkisasiamies kuitenkin toteaa ratkaisuehdotuksensa 65 kohdassa, se, millä edellytyksillä asetuksen N:o 44/2001 toimivaltasääntöjä on sovellettava, on erotettava siitä, millä perusteella kansainvälinen toimivalta näiden sääntöjen mukaan määräytyy.
- 32 On selvää, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa vastaajan toisen valtion kansalaisuus voi nostaa esiin kysymyksiä, jotka liittyvät asiaa käsittelevän tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määrittämiseen.
- 33 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa nimittäin myös sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka kansalainen vastaaja on, voisivat pitää itseään toimivaltaisina, vaikkei vastaajalla olekaan tässä jäsenvaltiossa tunnettua kotipaikkaa. Näissä

olosuhteissa asetuksella N:o 44/2001 luotujen yhtenäisten toimivaltasääntöjen soveltaminen eri jäsenvaltioissa voimassa olevien toimivaltasääntöjen sijasta vastaa oikeusvarmuuden vaatimusta sekä asetuksen tavoitetta eli sitä, että Euroopan unionin alueella asuvien vastaajien suojelu taataan parhaalla mahdollisella tavalla.

34 Tämän johdosta pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa vastaaja on ulkomaan kansalainen eikä hänellä ole tiedossa olevaa kotipaikkaa jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuimessa asia on pantu vireille, voidaan soveltaa asetuksen N:o 44/2001 toimivaltasääntöjä.

35 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetusta N:o 44/2001 on tulkittava siten, että sillä luotujen toimivaltasääntöjen soveltaminen edellyttää, että jäsenvaltion tuomioistuimen ratkaistavana olevassa oikeusriidassa on kyse sellaisesta tilanteesta, joka voi herättää kysymyksiä kyseisen tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määrittämisestä. Tilanne on tällainen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa, jossa jäsenvaltion tuomioistuimessa on nostettu kanne jonkin muun jäsenvaltion sellaista kansalaista vastaan, jonka kotipaikka ei ole kyseisen tuomioistuimen tiedossa.

Toinen kysymys

36 Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko asetusta N:o 44/2001 tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion kansallisen oikeuden säännökselle, jossa sallitaan oikeudenkäyntimenettely sellaisia henkilöitä vastaan, joiden kotipaikka on tuntematon.

- 37 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on heti alkuun todettava, ettei asetuksen N:o 44/2001 – kuten ei myöskään Brysselin yleissopimuksen – tarkoituksena ole yhtenäistää kaikkia oikeudenkäyntimenettelyyn liittyviä jäsenvaltioiden sääntöjä vaan ratkaista tuomioistuinten toimivaltaa koskevat kysymykset siviili- ja kauppaoikeuden alalla jäsenvaltioiden välisissä suhteissa sekä helpottaa tuomioistuinratkaisujen täytäntöönpanoa (ks. vastaavasti asia C-18/02, DFDS Torline, tuomio 5.2.2004, Kok., s. I-1417, 23 kohta).
- 38 Koska asetuksessa N:o 44/2001 ei ole säännöstä, jossa nimenomaisesti määritettäisiin tuomioistuinten toimivalta pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa vastaajan kotipaikka ei ole tiedossa, on selvitettävä aluksi, voidaanko – ja jos voidaan, niin minkä säännöksen nojalla – kyseistä asetusta silti soveltaa ja voidaanko siitä johdtaa arviointiperuste, johon tuomioistuimen toimivalta voidaan perustaa.
- 39 Koska pääasiassa on kyse kanteesta, jonka toinen sopimuspuoli on nostanut kuluttajaa vastaan, on muistutettava, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdan mukaan tällainen kanne voidaan nostaa ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä kuluttajan kotipaikka on.
- 40 Kun kansallista tuomioistuinta pyydetään ratkaisemaan kuluttajaa vastaan nostettu kanne, sen on siis ensin varmistuttava siitä, että vastaajan kotipaikka on jäsenvaltiossa, jossa kyseinen tuomioistuin sijaitsee, ja sovellettava tässä yhteydessä asetuksen N:o 44/2001 59 artiklan 1 kohdan mukaisesti omaa lakiaan.
- 41 Jos tuomioistuin tämän jälkeen tulee siihen johtopäätökseen, kuten pääasiassa, että pääasian vastaajalla ei ole kotipaikkaa jäsenvaltiossa, jossa tuomioistuin sijaitsee, sen on varmistettava, onko hänen kotipaikkansa jossain muussa jäsenvaltiossa. Tätä varten kansallisen tuomioistuimen on mainitun asetuksen 59 artiklan 2 kohdan mukaisesti sovellettava kyseisen toisen jäsenvaltion lakia.

- 42 Jos kansallinen tuomioistuin ei edelleenkään kykene määrittämään kuluttajan kotipaikkaa eikä sillä myöskään ole käytettävissään todisteita, joiden perusteella se voisi katsoa, että kuluttajan kotipaikka todella on unionin alueen ulkopuolella, jolloin sovellettaisiin asetuksen N:o 44/2001 4 artiklaa, on tarkistettava, voidaanko mainitun asetuksen 16 artiklan 2 kohtaa tulkita siten, että kuvatunkaltaisessa tilanteessa viimeksi mainittuun säännökseen sisältyvä sääntö sen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallasta, jonka alueella kuluttajan kotipaikka on, tarkoittaa myös kuluttajan viimeistä tunnettua kotipaikkaa.
- 43 Tällainen ratkaisu tuntuu vastaavan asetuksen N:o 44/2001 logiikkaa ja sopii asetuksella luotuun järjestelmään.
- 44 Ratkaisu vastaa ensinnäkin asetuksen N:o 44/2001 tavoitetta vahvistaa unioniin sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa siten, että kantaja kykenee vaivattomasti yksilöimään sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi hän voi saattaa asiansa, ja vastaaja kykenee kohtuullisesti ennakoimaan, missä tuomioistuimessa häntä vastaan voidaan nostaa kanne (ks. mm. yhdistetyt asiat C-509/09 ja C-161/10, eDate Advertising ym., tuomio 25.10.2011, Kok., s. I-10269, 50 kohta).
- 45 Tällaisella ratkaisulla annetaan toiseksi asetuksella N:o 44/2001 luotujen yhtenäisten sääntöjen soveltamiselle etusija suhteessa erilaisiin kansallisiin sääntöihin, ja sillä voidaan samalla välttää se, että mahdollisuus selvittää vastaajan senhetkinen kotipaikka estää toimivaltaisen tuomioistuimen yksilöimisen ja evää näin kantajalta hänen oikeutensa saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa, jossa kuluttaja, joka olisi mainitun asetuksen 16 artiklan 2 kohdan nojalla haastettava sen jäsenvaltion tuomioistuimiin, jonka alueella hänen kotipaikkansa on, on luopunut kotipaikastaan ennen kuin kanne häntä vastaan on nostettu.

- 46 Kuluttajan viimeiseen tunnettuun kotipaikkaan perustuvan kriteerin ansiosta asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdan soveltamisessa voidaan lisäksi varmistua kantajan ja vastaajan oikeuksien asianmukaisesta tasapainosta juuri pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa vastaajalla oli velvollisuus ilmoittaa sopimuskumppanilleen kaikista pitkäkestoisen kiinteistölainasopimuksen allekirjoittamisen jälkeisistä osoitteenmuutoksista.
- 47 Edellä esitetyn perusteella on näin ollen katsottava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kuluttaja, joka on osapuolena pitkäkestoisessa kiinteistölainasopimuksessa, jossa määrätään velvollisuudesta ilmoittaa sopimuskumppanille kaikista osoitteenmuutoksista, luopuu kotipaikastaan ennen kuin häntä vastaan nostetaan kanne sopimusvelvoitteiden rikkomisen vuoksi, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka alueella kuluttajan viimeinen tunnettu kotipaikka oli, ovat asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdan nojalla toimivaltaisia ratkaisemaan kanteen, jos ne eivät kykene määrittämään asetuksen 59 artiklan mukaisesti vastaajan senhetkistä kotipaikkaa eikä niillä myöskään ole käytettävissään todisteita, joiden perusteella ne voisivat katsoa, että vastaajan kotipaikka todella on unionin alueen ulkopuolella.
- 48 Näiden täsmennysten jälkeen on muistutettava tätä seuraavassa menettelyssä noudatettavista edellytyksistä, että kaikkien asetuksen N:o 44/2001 säännösten tarkoituksena on taata asetuksen tavoitteiden mukaisesti se, että tuomioistuinratkaisuihin johtavissa menettelyissä otetaan huomioon puolustautumisoikeudet (ks. asia 125/79, Denilauer, tuomio 21.5.1980, Kok., s. 1553, Kok. Ep. V, s. 213, 13 kohta ja asia C-394/07, Gambazzi, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2563, 23 kohta).
- 49 Sovellettaessa puolustautumisoikeuksien huomioon ottamista koskevaa edellytystä, sellaisena kuin se mainitaan myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa, on samalla kunnioitettava kantajan oikeutta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ratkaisun vaatimustensa hyväksyttävyydestä.

- 50 Tästä on todettu edellä mainitussa asiassa Gambazzi annetun tuomion 29 kohdassa, että puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen kaltaiset perusoikeudet eivät ole ehdottomia oikeuksia vaan niitä voidaan rajoittaa. Rajoitusten on kuitenkin tosiasiallisesti palveltava yleisen edun mukaisia tavoitteita, joihin kyseisellä toimenpiteellä pyritään, eikä niillä saada vaarantaa tavoitteeseen nähden suhteettomasti näin taatuja oikeuksia.
- 51 On muistettava, että tästä on jo todettu oikeuskäytännössä, että pyrkimys välttää tilanteet, joissa oikeus ei toteudu ja joihin kantaja joutuisi siitä syystä, ettei vastaajan olinpaikkaa voida määrittää, on tällainen yleisen edun mukainen tavoite (ks. vastaavasti em. asia Gambazzi, tuomion 31–33 kohta), ja kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on tarkistaa, pyritäänkö kyseessä olevalla kansallisella säännöksellä todella tähän tavoitteeseen.
- 52 Vaatimuksesta, joka koskee välttämättömyyttä ehkäistä puolustautumisoikeuksien kohtuuton loukkaaminen, on todettava, että sitä on noudatettava erityisesti tulkittaessa asetuksen N:o 44/2001 26 artiklan 2 kohta. Tämä säännös on ymmärrettäväsiten, että kyseisen asetuksen nojalla toimivaltainen tuomioistuin voi pätevästi jatkaa asian käsittelyä sellaisessa tilanteessa, jossa ei ole osoitettu, että vastaajalla on ollut mahdollisuus saada haaste, vain jos on ryhdytty kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin sen mahdollistamiseksi, että vastaaja voi puolustautua. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen on tätä varten varmistettava, että kaikki huolellisuusvelvollisuuden periaatteen ja vilpittömän mielen periaatteen edellyttämät etsinnät on toteutettu vastaajan löytämiseksi.
- 53 Vaikka näitä edellytyksiä noudatettaisiin, mahdollisuudella jatkaa menettelyä vastaajan tietämättä – kuten pääasiassa on tehty – antamalla kanne tiedoksi asiaa käsittelevän tuomioistuimen nimeämälle edunvalvojalle tosin rajoitetaan vastaajan puolustautumisoikeuksia. Tällainen rajoitus on kuitenkin perusteltu, kun otetaan huomioon kantajan oikeus saada tehokasta oikeussuojaa, koska ilman tällaista menettelyä viimeksi mainittu oikeus ei toteutuisi.

- 54 Toisin kuin vastaaja, joka voi siinä tapauksessa, että häneltä on evätty mahdollisuus puolustautua tehokkaasti, saada aikaan sen, että hänen puolustautumisoikeuksiaan noudatetaan, vastustamalla asetuksen N:o 44/2001 34 artiklan 2 alakohdan nojalla häntä vastaan annetun tuomion tunnustamista (ks. vastaavasti asia 49/84, Debaecker ja Plouvier, tuomio 11.6.1985, Kok., s. 1779, 11 kohta), kantaja saattaa jäädä vaille minkäänlaista kannemahdollisuutta.
- 55 Toiseen kysymykseen on siis vastattava, että asetusta N:o 44/2001 on tulkittava siten, että
- pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kuluttaja, joka on osapuolena pitkäkestoisessa kiinteistölainasopimuksessa, jossa määrätään velvollisuudesta ilmoittaa sopimuskumppanille kaikista osoitteenmuutoksista, luopuu kotipaikastaan ennen kuin häntä vastaan nostetaan kanne sopimusvelvoitteiden rikkomisen vuoksi, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka alueella kuluttajan viimeinen tunnettu kotipaikka oli, ovat asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdan nojalla toimivaltaisia ratkaisemaan kanteen, jos ne eivät kykene määrittämään asetuksen 59 artiklan mukaisesti vastaajan senhetkistä kotipaikkaa eikä niillä myöskään ole käytettävissään todisteita, joiden perusteella ne voisivat katsoa, että vastaajan kotipaikka todella on unionin alueen ulkopuolella
 - kyseinen asetus ei ole esteenä jäsenvaltion kansallisen prosessioikeuden sellaisen säännöksen soveltamiselle, jossa sellaisen tilanteen välttämiseksi, jossa oikeus ei toteudu, sallitaan oikeudenkäyntimenettely sellaista poissa olevaa henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on tuntematon, jos asiaa käsittelevä tuomioistuin on ennen oikeudenkäynnin ratkaisemista varmistanut, että kaikki huolellisuusvelvollisuuden

periaatteen ja vilpittömän mielen periaatteen edellyttämät etsinnät on toteutettu vastaajan löytämiseksi.

- 56 Kun otetaan huomioon ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen annetut vastaukset, kolmanteen ja neljanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 57 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 44/2001 on tulkittava siten, että sillä luotujen toimivaltasääntöjen soveltaminen edellyttää, että jäsenvaltion tuomioistuimen ratkaistavana olevassa oikeudenkäynnissä on kyse sellaisesta tilanteesta, joka voi herättää kysymyksiä kyseisen tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan määrittämisestä. Tilanne on tällainen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa, jossa jäsenvaltion tuomioistuimessa on nostettu kanne jonkin muun jäsenvaltion sellaista kansalaista vastaan, jonka kotipaikka ei ole kyseisen tuomioistuimen tiedossa.

2) Asetusta N:o 44/2001 on tulkittava siten, että

- **pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa kuluttaja, joka on osapuolena pitkäkestoisessa kiinteistölainasopimuksessa, jossa määrätään velvollisuudesta ilmoittaa sopimuskumppanille kaikista osoitteenmuutoksista, luopuu kotipaikastaan ennen kuin häntä vastaan nostetaan kanne sopimusvelvoitteiden rikkomisen vuoksi, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka alueella kuluttajan viimeinen tunnettu kotipaikka oli, ovat asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdan nojalla toimivaltaisia ratkaisemaan kanteen, jos ne eivät kykene määrittämään asetuksen 59 artiklan mukaisesti vastaajan senhetkistä kotipaikkaa eikä niillä myöskään ole käytettävissään todisteita, joiden perusteella ne voisivat katsoa, että vastaajan kotipaikka todella on unionin alueen ulkopuolella**

- **kyseinen asetus ei ole esteenä jäsenvaltion kansallisen prosessioikeuden sellaisen säännöksen soveltamiselle, jossa sellaisen tilanteen välttämiseksi, jossa oikeus ei toteudu, sallitaan oikeudenkäyntimenettely sellaista poissa olevaa henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on tuntematon, jos asiaa käsittelevä tuomioistuin on ennen oikeudenkäynnin ratkaisemista varmistanut, että kaikki huolellisuusperiaatteen ja vilpittömän mielen periaatteen edellyttämät etsinnät on toteutettu vastaajan löytämiseksi.**

Allekirjoitukset